

Talha kılıcın sırrı

İSLÂM TARİHİNDE CEMEL VE SİFFİN savaşlarına yol açmış hadisin seyri içinde ortaya çıkan iki ayrı gruptan, bu meselelerle bir şekilde ilgili her mü'min az-çok haberdardır. Adalet-i mahzâ ve adalet-i izafiyenin savaşı olan Cemel vak'asında da, hilâfet ile saltanatın savaşı olan Sıffin harbinde de, sözkonusu gruplardan birinde Hz. Ali vardır; ve çatışan iki görüş arasından haklı ve isabetli olanını her iki halde de 'ilim şehrinin kapısı' Hz. Ali temsil etmiştir. İlk hadisede Hz. Ali gibi Aşere-i Mübeşşere'den olan Hz. Talha ve Hz. Zübeyr ile Hz. Âişe 'adalet-i izafiyeye' içtihadıyla karşı kutbu oluşturmuşlardır. İkinci hadisede ise, 'devletin bekası'nı öne çıkararak hilâfete bedel siyaset mantığıyla davranan Hz. Muaviye ve yandaşları karşı kutuptadır.

Her iki hadisedeki her iki grup şu veya bu derecede bilinir de, bir üçüncü grubun varlığından haberdar olanlarımızın sayısı azdır. Bu üçüncü grubun içinde, yine Aşere-i Mübeşşere'den olan Sa'd b. Ebi Vakkas'ın yanısıra, Üsâme b.

Zeyd, Muhammed b. Mesleme, Abdullah b. Ömer gibi sahabiler vardır.

Bu üçüncü grup, ilgili sahabiler adalet-i mahzâ ve adalet-i izâfiye arasında yahut hilâfet ile siyaset arasında bir üçüncü şık buldukları veyahut aradıkları için teşekkül etmiş değildir. İki grup arasında mütehayyir kalıp, oraya mı yönelsem, buraya mı yönelsem diye tereddüt ettiklerinden dolayı da teşekkül etmemiştir. Bilakis, bu grubun en mühim siması olarak Sa'd b. Ebi Vakkas, İslâm'ı kabul eden ilklerden biri, İslâm için dökülen ilk kanın müsebbibi, cihad emri geldiğinde Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselamın hazırladığı ilk seriyenin kumandanı, "Anam babam sana feda olsun, at okları yâ Sa'd!" gibi yalnızca ona nasip olmuş bir nebevî hitabın mutahabı olan bahadır bir sahabidir. Resûlullah aleyhissalâtu vesselamın vefatından sonra ise, Irak'ın fethi onun eliyle gerçekleşmiş, bir garnizon şehri olarak Kûfe onun eliyle kurulmuştur.

Aynı şekilde, Muhammed b. Mesleme, Ensâr içindeki en yiğit sahabilerden biridir. Medine döneminde Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselama karşı yürütülen kumpasların merkezinde yer alan Ka'b b. Eşref gibi bir insanın şerrinden Resûl-i Ekrem'i cesur bir harekât sonucu kurtaran odur. Yine o, Asr-ı Saadette yaşanan bütün cihadlarda gösterdiği cesaret ve kahramanlıkla bilinmektedir.

Diğer taraftan, İslâm'la ilk şereflendiklerinde çocuk yaşta bulunan Üsâme b. Zeyd ile Abdullah b. Ömer, delikanlılık yaşlarından itibaren, gazve ve seriyyelerden geri kalmamış; cesaret ve yiğitliklerini bu gazveler ile isbatlamışlardır. Öyle ki, Üsâme b. Zeyd, Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselamın görevlendirdiği son ordunun, dolayısıyla Resûl-i Ekrem'in vefatından sonra Allah için yola çıkan ve galip gelen ilk ordunun henüz ondokuz yaşındaki kumandanıdır.

Kısacası, hayatlarının daha önceki dönemlerinde cesaret, yiğitlik ve kahramanlıkları ile temayüz etmiş bu sahabilerin

merkezinde yer aldığı sözkonusu üçüncü grubun teşekkülünün ana sebebi, ne çatışan iki taraf arasında kararsızlık, ne bir çıkar hesabı, ne de can korkusudur.

Bu ‘üçüncü grup,’ esasen, yiğitliği ve ilmi ile ashâb arasında temayüz etmiş olan, ‘Allah’ın arslanı’ diye şöhretşiar olduğu gibi Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselam tarafından ‘ilim şehrinin kapısı’ diye de tarif edilen Hz. Ali ile aynı görüştedir. Gerek adalet-i mahzâ konusundaki görüşünde, gerek siyaset mantığına bedel hilâfet mantığını hâkim kılmaya fikrinde, hepsi onunla hemfikirdir. Kısacası, onları bir ‘üçüncü grup’ olarak temayüz ettiren, üçüncü bir düşünceye sahip olmaları veya iki düşünce arasında kararsız kalmaları veyahut düşüncesizlikleri değildir.

Ancak, küfre karşı Allah için cihaddan geri kalmaya asla razı olmamış bu isimler, mü’minlerin küffâra karşı kullandıkları kılıçları birbirlerine karşı kullanmalarına razı değildirler. Hz. Ali’yi içtihadında haklı bulmakla ve bunu açık biçimde ifade etmekle birlikte, bu içtihad için mü’minlerin birbirleriyle savaşmalarını doğru bulmamışlardır. Meselenin kılıca gerek kalmadan çözümlenmesini istemiş; bu uğurda, gerekirse haklı olanın hakkından feragat edebilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Hz. Ali, Hucurat sûresinin 9. âyetine dayanarak, mü’minler arasından iki grubun hakkın yerini bulması için birbiriyle savaşabileceğine dikkat çekerken, onlar yine Hucurat sûresinin 9. âyetindeki öncelikle ‘savaşmadan barışı sağlama’ seçeneğine odaklanmış ve her hâlükârda mü’minler arasında kılıçlı bir çözüme razı olmamışlardır.

Onları bu tavra iten en önemli saik, hayatta iken Resûlullah aleyhissalâtu vesselamdan duydukları hususî tavsiyelerdir.

Bir gazvede müşrik topluluğu içerisinde olmakla birlikte “Lâ ilâhe illallah” diye ses veren bir kişiyi “ölüm korkusuyula kelime-i şehadet getirdi” diye yine de öldüren Üsâme’nin Resûl-i Ekrem’den duyduğu sitem ve tedib yüklü sözler, siyer

kitaplarında özellikle vurgulanan bir hadisedir. Bu nebevî ikaz üzerine Üsâme “Lâ ilâhe illallah” diyen bir kişiye—bunu ne niyetle diyor olursa olsun—asla kılıç çekmeyeceğine dair yemin etmiştir.

Sa'd b. Ebi Vakkas, vefatından sonra çıkacak fitneleri haber verdiği bir zamanda Resûl-i Ekrem aleyhissalatu vesselama bu durumda nasıl davranmalarının muvafık düşeceğini sormuş; Resûl-i Ekremden “Tahta bir kılıç edin!” tavsiyesi almıştır. Bu yüzden, mâlûm hadiseler vuku bulduğunda Hz. Ali'ye onun yanında olacağını, ancak ‘tahta bir kılıç’la yanında olacağını ifade buyurmuştur. Bunun anlamı bellidir. Sa'd hem tavrını ve tarafını ortaya koymuş, hem de bu haklı tarafın mü'minler arasındaki ihtilafı ‘demir kılıçla’ çözmesinden yana olmadığını duyurmuştur.

Muhammed b. Mesleme ve Abdullah b. Ömer de, bize bu yöndeki hadisleri rivayet eden, dolayısıyla Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselamdan duydukları bu sözlerin muktezasınca amel eden sahabilerdir.

Bu üçüncü gruptan her dönemin mü'minlerinin alacağı ders elbette vardır. Bu ders, biri haklı diğeri haksız olmak üzere iki grup mü'min ihtilafa düştüğünde, haklı ve hakikatli görüşten yana tavrını açıkça göstermek lâzım geldiği; ancak mü'minler arasındaki ihtilafın ileride telafisi gayrikabil ayrışmalara yol açmayacak şekilde, yani kılıca başvurmadan ve kan dökmeden, hatta hakkindan feragatla çözülmesi için çaba sarfetmek gerektiğidir.

Ki, babasının vefatından sonra Emevî kontrolündeki Suriye ve Mısır tarafı hariç bütün ümmetin biatına mazhar olan Hz. Hasan, hakkındaki bir nebevî haberi doğrulayarak iki mü'min ordusunun savaşmasıyla hilâfetini devam ettirmek yerine haklı olduğu halde hakkı olan hilâfetten feragati tercih etmesiyle bu üçüncü grubun tavrına denk düşen bir tutum sergilemiştir.

Hız. Ali'nin bayraktarı olduğu 'adalet-i mahzâ' içtihadının bu zamandaki en büyük temsilcisi Bediüzzaman Said Nursi'nin 'adâlet-i mahzâ ve 'adalet-i izafiye'yi tarif ederken kullandığı 'Fert kendi razı olursa başka mesele' kaydının bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Tecrübeten gördüğüm o ki, 'haklı olmak,' bir meselenin çözümü için yetmeyebiliyor. Çözüm için bazan 'feragat' şikkını işaretlemek gerekiyor.

